
ХУДОЖНІЙ ДОСВІД ХХ—ХХІ СТОЛІТТЯ

УДК 821.161.2-94.09

Валентина Сасько, Катерина Пащенко

РОДО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ КНИГИ ІРИНИ ЖИЛЕНКО «НОМО FERIENS»

У статті досліджується співвідношення документального та художнього начал у книзі Ірини Жиленко «Ното feriens». З цією метою проаналізовано органічне злиття жанрових та родових форм, які складають основу твору-симбіонта, що дає змогу узагальнити спостереження про жанрову природу талановитої книги.

Ключові слова: *твір-симбіонт, поліжанровість, жанрова дифузія, мемуари, автобіографія, епістолярії, щоденник.*

В статье исследуется соотношение документального и художественного начал в книге Ирины Жиленко «Ното feriens». Проанализировано слияние различных жанровых и родовых форм, которые составляют основу произведения-симбионта, что позволяет суммировать наблюдения о жанровой природе талантливой книги.

Ключевые слова: *произведение-симбионт, полижанровость, жанровая дифузия, мемуары, автобиография, эпистолярии, дневник.*

The article examines the correlation between the documentary and artistic bases in the book «Homo feriens» by Irina Zhylenko. There have been analyzed genre and generic forms presented in this book that became the basis of the work-symbiont, this fact makes it possible to summarize the observations about the nature of the genre of «Homo feriens».

Key words: *Text-symbiont, poligenre, genre diffusion, memoirs, autobiography, epistolary, diary.*

Творчість вимагає від письменника багатющого життєвого досвіду, який виливається в слово, а також є однією із заборук талановитості. Прикладом фіксації життєвого матеріалу письменником є щоденник, хоч ним і не обмежується, бо автентичні твори завжди викликають жвавий інтерес і особливо — до феномену автора.

В українській літературі відомі щоденники і твори автобіографічного жанру, котрі стали незамінними історичними та духовними документами, написані письменниками різних

епох (Тарасом Шевченком, Остапом Вишнею, Олександром Довженком, Сергієм Єфремовим, Аркадієм Любченком, Василем Стусом, Уласом Самчуком, Павлом Тичиною). У наш час щоденники — це вже не щось нове й одиничне: жанрові модифікації і спектр різноманітних домішок до, буцімто, книги для себе значно розширився. І не тільки, щоб не втратити якісь думки, пам'ять про події, та й не тому, щоб привернути до себе увагу. Зразком сучасних щоденників виступають записи в соціальних мережах, де не відмовляються «відкрити свою душу», представити її на людський розсуд навіть молоді українські письменники (Олеся Мамчич, Юлія Мусаковська, Олена Рибка). Але є і такі документальні матеріали, які важливої вартості для літератури не складають.

Гранично іншими постають щоденникові записи Ірини Володимирівни Жиленко, які послужили поштовхом до створення різнопланової та різножанрової книги спогадів «*Homo feriens*» (ця проза поетеси писалася впродовж багатьох літ і друкувалася окремими порціями у журналі «Сучасність», окремою ж книжкою вийшла 2011 року), що являє собою, безперечно, художній набуток в українській літературі та важливий історичний документ, який дає змогу зазирнути за лаштунки часу, коли жило і творило славетне покоління шістдесятників. Але передусім це книга про природу і драму таланту митця, про моменти з життя самої Ірини Жиленко: дитинство, юність, материнство та зрілість. Про задум книги поетеса зазначає: «...я написала (велику за обсягом) книгу, бо того хотіли мої друзі, спонукали, умовляли. Якби я могла передбачити масовий обвал мемуаристики, спричинений успіхом моїх публікацій, — я би відхрестилась від будь-яких «споминів». Мабуть, суспільство справді хворе нині на творчу імпотенцію і мемуарно-культурологічне базікання — єдина можливість самовиявлення. Спогади про себе і про людей — жанр особливий...» [1, с. 717]. Одним із завдань, яке ставиться у даній статті, є дослідження жанрової природи «*Homo feriens*», про що піде мова далі.

Свою книгу авторка називає «*прозовою книжкою життя*», але до якого жанру можна віднести її з точки зору наукової думки і чи можна вважати її тільки «*прозовою*»? Однозначно: цей твір складний за своєю структурою, бо об'єднує в собі зразки

не тільки різних жанрів документалістики, але й різних літературних родо-жанрових варіацій. Синкретичність «*Homo feriens*» підкреслює Валентина Саєнко у статті «Два береги Ріки Творчості Ірини Жиленко: сучасна поезія і проза»: «Поліжанровість книги Жиленко — ще одна грань її естетичного багатства і розмаїття, що органічно вписується в нинішні потреби української літератури вирватися із лабет провінціалізму і стати на рівень із розвинутими світовими літературами. Саме тому в мемуарах поетеси органічно зійшлися поезія, проза і драматургія, крилатість думки і крилатість слова, своєрідний вогонь в одежі слова, що пульсує в кожному рядку, в кожній сентенції авторки «*Homo feriens*». Це не просто легке і цікаве читиво, але книга, що дає поживу для розуму, характеризується точністю дефініцій, оцінок, достовірністю фактів і переконливою документальністю, бо вона сполучає фікційне і наукове значення» [6, с. 246].

Проблемі жанрової природи «*Homo feriens*» присвячена праця Людмили Касян, в якій йдеться про поєднання *художньої автобіографії* (розповідь про події власного життя, становлення своєї особистості) та власне мемуарів (спогадів про різні події та людей, які зустрічалися на життєвому шляху): «У книжці щільно переплетені два принципи зображення: автобіографічний — фокусування уваги на власній постаті, особистих життєвих колізіях, думках, почуттях — і мемуарний — відтворення певних історичних подій, ситуацій, настроїв, зображення конкретних людей. Для Ірини Жиленко як автора твору важливо не лише розкрити сферу власного духовного досвіду, психологічно побачити себе на відстані, неначе в дзеркалі, «перечитати себе у часі», а й оприявнити особисте проживання й переживання епохи» [2, с. 42]. Безперечно, наявність мемуарного та автобіографічного начала домінує, і зерно раціонального тут наявне, але не можна відкинути присутність у цій книзі щоденникових записів та епістолярію, як і зразків ділової документації, які підкреслюють достовірність твору. Саме ці названі і неназвані ознаки легко додаються до переліку рис жанрової специфіки.

Книга «*Homo feriens*» балансує на грані між белетристичністю (фікційністю) та документальністю (науковістю, за англійським поділом літератури), одночасно належачи до обох зі сто-

рін, які слід детально розглянути та вивчити на базі теоретичних джерел. До розряду документальних жанрів, ознаки кожного з яких наявні у книзі Ірини Жиленко, належать *мемуари, автобіографія, спогади, щоденник, епістолярій*. Відома польська дослідниця Р. Любас-Бартошинська з цього приводу наголошує: «Спогади, мемуари, автобіографія, щоденник — це поняття, які неодноразово вживаються як взаємозамінні, причому не лише в працях не істориків літератури чи в популярних статтях. І не завжди у висновках представників антинормативного напрямку, які вбачали в одному творі ознаки кількох жанрів (цит.: за [8, с. 98]). Для вирішення поставлених завдань необхідно розглянути кожен жанр окремо та з'ясувати, яка з форм є головною та композиційно обрамлюючою для досліджуваного твору.

Почати слід з аналізу щоденникових записів, що лягли в основу книги та стали її об'єднуючим началом. Ось що пише з приводу цього Ірина Жиленко: *«Мої щоденники (а їх уже — 46 грубесних блокнотів) — стільники отих «Золотих краплин меду». Звісно, не без дьогтю, з яким золото медів моїх, слава Богу, не змішується. Існують автономно. Замолоду я приховувала від усіх, що веду записи. Комплексувала. Бо ж «міщанське, дамське заняття». І Володя (чоловік і письменник. — В. С.) трішки підсмюювався з того. Але минали роки, і Володя дуже пошанував мене за терплячість, з якою я фіксувала події, думки, почування. Втім, яка там терплячість? Писати щоденник для мене — насолода, відрада і психотерапія. Це — дзеркало для душі...»; «Читаєш старі щоденники — ніби відриваєшся од землі і пливеш, блаженно, тривожно, крізь давні-предавні дні... Пливеш, ледь ковзнувши очима по лихих хвиликах, родинних істериках, кривдах і неймовірній втомі. Зате дні великого труду і щастя, екзальтація і тривога великих надій — вони незнищенні...» [1, с. 720].*

У «Літературознавчій енциклопедії», автором-упорядником якої є Юрій Ковалів, вказано, що щоденник — це нотатки певного автора, які характеризуються хронологічністю записів та викладом від першої особи. І водночас щоденниками називають «...мемуарно-біографічний, літературно-побутовий жанр, твори якого спрямовані на відображення побаченої, почутої, внутрішньо пережитої події, яка шойно сталася. Відомі три його

різновиди: документальний (традиційний), літературний та белетризований (вигаданий)» [4, с. 593]. Точно визначити різновид досліджуваного жанру щоденника у книзі «Номо feriens» важко, бо він має ознаки і документальності, і літературності, що розуміється як фікційність літератури. Якою є доля вигаданого важко встановити, бо нормативність тут ні до чого. Авторка у книзі іронічно зізнається: «*Брехухою я була і в школі. Невиправною. Історії про себе розповідала неймовірно... Брехуха я і понині, але тепер я вже знаю, що цей дивовижний дар не вада. І зветься він інакше. Брехня — це коли вигідно. А я все життя брешу (перепрошую — фантазую, фонтаную!) безкорисливо*» [1, с. 38].

Щоденникові записи й фрагменти щоденникових записів Ірини Жиленко мають місце як у Книзі першій (розділи: IV. Венеціанське вікно, VI. Дощ над нашим коханням..., VII. «Intermezzo» на Лисій горі), так і в Книзі другій (розділи: За пазухою у Бога, II. Між останнім листком і першою сніжинкою, V. Знайдений щоденник, XIII. Яма, XIV. Пори року, XV. «Хочу свята!», XVI. Dies irie!, XVII. Вдома, XVIII. Цвітіння сивини, XIX. Мій Володя, XX. Епілог). Розділи IV, VI Книги першої та V Книги другої суцільно складаються зі щоденникових записів, у інших розділах, зазначених вище, наявні тільки уривки або записи подій, окремих дат, вилучених із щоденника. Частка щоденникового типу тексту посідає приблизно 1/4 складу книги, як і жанр епістоли, який схожий на жанр щоденника. Обидва передбачають існування адресанта і адресата, але різниця їх у тому, що у щоденника адресат — це сам автор.

До епістоли відносять «різножанрові твори художньої літератури, в яких використовується форма листа чи послання, узалежнена законами художньої умовності» [5, с. 235].

Ось як характеризує свої листи сама авторка: «*Публікую їх тільки тому, щоб не дати їм згаснути — це було б якщо не злочинно, то все ж — безвідповідальністю. Звісно, я змогла би повибирати ті окремі згадки, скласти їх докупи і на їхній основі написати щось набагато вагомніше (і коротше), ніж мої молоді листи. Але... Тоді втратилася б безцінність документалізму. Втратився б момент присутності й момент оживлення. Бо коли я приходила додому після зустрічі з Іваном Світличним або Віктором Зарець-*

ким і записувала свої враження рукою, ще теплою від їхнього потиску, — такий запис уже якоюсь мірою — раритет» [1, с. 321].

Листам Ірини Жиленко до Володимира Дрозда належить особливе місце в композиції твору: вони надають книзі ознак інтимності та відкривають читачеві поетесу чутливу, неймовірно жіночну, закохану. І не зачаруватися подібною сімейною ідилією неможливо. Дрозд і Жиленко — це ті люди, шлюб яких укладається на небесах: «Жодного «інакомислія». Всі мої думки і смаки були його думками і смаками. І навпаки... Я гадаю, що така наша подібність була результатом ідеалістично-книжкового виховання... Ми вирізнялися вразливістю чуттів, бажанням зберегти наше, особисте, сокровенне, в такій таїні, що про нього боялись навіть одне з одним говорити вголос. Розговорилися вже потім, у листах...» [1, с. 146].

Підтвердження цих почуттів можна знайти й у нотатках Володимира Дрозда: «Познайомився з Іриною Жиленко на літературному вечорі у Спілці. Пішов її проводити. На сходах біля Сінного базару того ж таки вечора я вневнено сказав їй, що ми одружимося. Ірина розсміялась. Другого вечора, коли я повторив свої слова, вона вже не сміялась. А на третій день ми подали заяви... Прийшов, побачив, переміг!» [1, с. 145]; «...повертатимусь обличчям до Ірини Жиленко і жартуватиму: «Як помру і придуть колеги прощатися, напишеш і повісиш коло труни один з моїх безсмертних афоризмів: «Чимало жінок любили Дрозда, але Дрозд любив лише Ірину Жиленко». І це правда» [1, с. 147].

Інтенсивне листування між подружжям відбувалося в період Дроздової служби в армії (з 1963 — по 1966 рік). Які тільки перевірки не влаштовував йому військкомат, навіть до психлікарні забирали! Хворобливого юнака, в «...якого щочочі болить серце, який не може зійти на третій поверх, не заснавшись, який нічого не бачить за три кроки» [1, с. 175], забрали в армію на трьохлітній період. Цей бар'єр у декілька років і велика відстань між закоханими, за документальним (епістолярним) підтвердженням, тільки загартували їхні почуття та навчили справлятися з життєвими труднощами, якими важкими вони б не були. Саме тому розділи Книги другої сповнені листами, які відправляла майже щодня Ірина Жиленко Володимирові Дроздові: І. Ває

solі, III. Ніч спала на квітах..., VI. Понеділок — легкий день, X. І знову — листи..., XI. І ще один епістолярний рік...

Крім приватних листів поетеси, в книзі «Номо feriens» є чимало інших епістол: Валерія Шевчука, Євгена Сверстюка, Леся Танюка, Опанаса Заливахи, Юрія Лисиці до Ірини Жиленко, Євгена Концевича, Романа Корогодського до Володимира Дрозда, Василя Стуса до подружжя Довганів, Бориса Антоненка-Давидовича до доньки Ярини Голуб. Ці зразки епістолярію надають достовірності творові, посилюючи документалізм, та в них постають і характерологічні риси адресантів. Так, у фрагменті листа Валерія Шевчука, який любив підстьобувати поетесу специфічним жартуванням-іронією, з'являються моменти його сентиментальності та мрійливості: *«Вчора бачив два італійські фільми, в перерві між фільмами зустрів дівчину, красивішої від якої я ніколи в житті не бачив, а потім ходив зеленим парком і думав, і був трохи сентиментальний... І коли лягав спати, то не хотів засинати, слухав себе, слухав зелений, повний весняних запахів і якоїсь надії (в якій я не можу ще собі признатися, тобто, якої я ще не знаю), повний м'якої і красивої зосередженості світ. В такі хвилини завжди кажеш: «Це дивовижно.» То було вчора, сьогодні я звичайний, вранці їхав у тролейбусі разом з однокурсницею, вже відверто сміявся з неї...»* [1, с. 117].

Даються взнаки у книзі Ірини Жиленко і вкраплення рис автобіографічного жанру. Автобіографічність у літературі нерідко ставала об'єктом наукових досліджень таких учених, як М. Арнаудов, Л. Виготський, Б. Ейхембаум, Б. Мейлах, Ю. Тинянов, А. Цейтлін. Вагомий внесок у висвітлення особливостей цього жанру привніс сучасний дослідник Філіп Лежен. Він увів у літературознавство концепцію «автобіографічного пакту», що передбачає тотожність автора, наратора та героя в одній автентичній особі. Проблематикою автобіографічності займалися також і дослідники з Одеського національного університету — Г. А. В'язовський, В. П. Саєнко, Є. М. Черноіваненко.

Так, в авторефераті дисертації «Автор і герой. Проблема автобіографічності в прозовому творі» [9] літературознавець Є. М. Черноіваненко виділяє ряд ознак, які властиві тільки досліджуваному жанрові:

• Здатність до реалістичного узагальнення життєвого матеріалу;

- Психологічність зображення внутрішнього світу людини;
- Нескутість жанровими рамками;
- Діалектичність характеру взаємин персонажа і середовища;
- Усвідомленість авторства.

Усі ці ознаки підкреслюють значимість автобіографії як жанру і як одного з чинників виникнення реалістичної не-фікційної прози. В. П. Саєнко розрізняє власне біографію та художню біографію (до якої належить досліджуваний твір). Авторка дисертації зазначає, що, хоч вони і побудовані на головних відомостях про автора, «...живляться одними і тими ж джерелами, фактами життя, але стиль викладу, побудова, методика розповіді, засоби — різні. Коли традиційна автобіографія характеризується простим переказом основних подій у хронологічній послідовності, то автобіографічна повість наскрізь емоційно насичена, мотивує вчинки і дії героя, розкриває психологічно багату картину розмаїтих почувань, змушує читача співпереживати і відчувати все те, що відчуває герой» [7, с. 56].

Як показує аналіз, автобіографізм пронизує всю книгу «Номо feriens», адже це твір, збудований на непересічній історії життя Ірини Жиленко, написаний нею самою, в якій постає динаміка росту головної героїні: якою була у дитинстві, як часто закохувалася, як відпочивала душа у селі Халеп'ї та як вона любить свою сім'ю. Тут розкривається інший — не поетичний бік автора-наратора, а життєвий: характер, звички, уподобання. А характер цей упертий, незалежний, хоч уся сила зосереджена в маленькій за зростом жінці: «*Це життя — моє, поки я у ньому є. Я у своєму житті, як у бульбашці повітря серед океану зла. Але адаптуватись до цього океану, відрощувати зябра — не буду. Та й не зможу. Не хочу запобігливо підлагоджуватись під «нове життя», під його моди, стереотипи, уподобання, форми і лексику*» [1, с. 716]; «*Я не Леся, і не Ліна. Я — навіть не Ахматова. Я — Ірочка Жиленко, вузька-вузісінька поетеса для своєї однієї тисячі читачів. Я люблю в людині лише чуттєвість, почуття...*» [3, с. 380]; «*У кожного з моїх прихильників є «своя» Ірина Жиленко. Одним до вподоби Жиленко-філософ, другому — лірик,*

третьому — *фея карнавалу з елементами хуліганства... Я завжди була «кішкою, що гуляла сама по собі»* [1, с. 724–725].

У досліджуваному творі жанр автобіографії постає у формах психологізму як інтровертного, так і екстравертного, що виражається в акцентуванні уваги в одному нарративному фрагменті на постаті центральної героїні, а в іншому — на оточенні, в якому вона перебуває.

Ще однією, але не менш важливою, постає мемуарна грань твору, яка фігурує у тексті поруч з автобіографічним та за допомогою якого фіксуються історичні події минулого. Ці два жанри мають спільну документальну основу, що їх дуже поєднує, але й різнить за низкою ознак. «Як правило, в мемуарах сконцентровано відомості про **зовнішню** сторону діяльності авторів, їх участь у суспільному житті, а також розповідається про видатних сучасників... На противагу цьому — автобіографічний жанр присвячується історії внутрішнього життя, **внутрішній** стороні розвитку особистості» [7, с. 44].

Особливе місце в подіях книги «Номо feriens» відведено життю та долі покоління шістдесятників, завдяки чому пам'ять про них збережеться надовго. Тут постає ціла плеяда художників та письменників, з яких складалася творча інтелігенція 60-х років минулого століття. Так постають образи людей, які знаходилися під пресингом соціалістичної (тоталітарної) системи та постраждали від неї. Цей період (з 1960 — по 1980 р.) асоціюється з арештами, солдатчиною, забороною свободи слова та мітингами протесту. Але навіть страшні події не зламали духу того покоління та духу самої Ірини Жиленко: *«Я глибоко усвідомлюю той факт, що у страшні роки великодержавного бандитизму і щодо нації, і щодо культури, і щодо окремої людської душі — я була дуже щаслива. Бо доля обдарувала мене друзями не тільки мужніми і безстрашними, але й прекрасними своєю добротою, талановитістю, високим романтичним летом над буденщиною і меркантильністю. Звідки одразу такий букет людей воістину прекрасних? Григорій Кочур, Борис Антоненко-Давидович, Микола Лукаш, Михайлина Коцюбинська, вся родина Світличних, Алла Горська, Віктор Зарецький, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Василь Симоненко, Анатолій Перепада, брати Горині, і чи не най-*

дитинніший у своїй доброті, таланті і духовній красі Опанас Заліваха. Всіх не перелічиш...» [1, с. 151–152].

Авторка, мазок за мазком, створює картину пробудженої України, показуючи людей, що обстоюють свою гідність і національну ідентичність. Людей, що близькі їй духом — сильних, справедливих, волелюбних та щирих. У книзі змальовуються саме позитивні герої шляхом нанизування протягом твору деталей, рис характеру, поведінки, які Ірина Жиленко відтворює з особливою достеменністю і пієтетом. Важливим у цьому процесі виступає емоційно-чуттєвий бік сприйняття. Наприклад, літературний портрет Івана Дзюби: «О, той Іван! У нього без перебільшення, був закоханий весь інтелігентський Київ. Коли цей вродливий, стрункий чоловік зі світло-наївними, аж мовби дитинними очима виходив на сцену — аудиторія завмирала. Іван був гладіатором і лицарем, а кожен його вихід на трибуну — поєдинком. Із глупством, косністю, підлістю, ошуканством. Ораторських прийомів не було. Ні громових розкатів голосу, ні ядучого сарказму — боронь Боже! Іван говорив спокійно і чемно. Дивлячись своїми наївними очима (і це був не прийом, Іван справді був великою дитиною і, як дитина, не знав ні милосердя до «голих королів», ні страху перед ними), Іван розкривав лицемірну «кухню» тодішньої лицемірної критики... За Дзюбу ми ладні були вмерти...» [1, с. 158].

Цікавою у мемуарному плані постає часопросторова побудова книги, яка вирізняється розгортанням оповідної структури тексту. Стиль письма авторки — асоціативний, тому їй вдається перестрибувати з одного часу в інший, виокремлюючи моменти свого життя і покоління за принципом важливості. Ірина Жиленко коментує це так: «Починаючи писати книгу, я взяла собі за правило писати про те, про що саме зараз хочеться написати. Перестрибувати через роки і десятиріччя, знову повертаючись у шістдесяті. Адже... поети пишуть, як живуть і мислять — про все відразу і впереміш, бо для них сучасним є все: і літо 65-го, і весна 72-го, і нинішній день, і день, ще не прожитий» [1, с. 418].

Деякі розділи написані в теперішньому часі, тому події минулого постають крізь призму почувань зрілої жінки. Як правило, вони слугують коментарем або передмовою, яка інколи

вкладається у межі цілого розділу: «І прийде сніг з очима золотими», «За пазухою у Бога». Вони не маркуються римськими цифрами, як інші розділи. В окремих моментах тексту авторка намагається зазирнути в майбутнє, дивлячись на себе зі сторони: «...кожна моя прожита мить стає минулим і відходить. І вже завтра ця мить, цей дощовий присмерк, ця жінка в коротенькій чорній шкірянці стануть минулим. І я читатиму про цю мить у щоденнику. А кількість сторінок між нами все збільшуватиметься» [1, с. 259]. Справді, якщо простежити роки, про які йдеться у розділах, можна в книзі провести межі між окремими етапами життя поетеси та виокремити такі її іпостасі:

- Ірина — маленька дівчинка;
- Ірина — студентка-активістка (літстудія, вокальний гурток «Жайворонок» та танцювальний гурток «Веснянка»);
- Ірина — дружина Володимира Дрозда та матір двох дітей;
- Ірина — мудра самотня (по смерті чоловіка) жінка.

Розповідь про власне життя і коментування епізодів з історії ведеться від наратора, який має багатющий життєвий досвід, за цим вгадується сучасна поетеса, людина межі тисячоліть. Ось як вона себе репрезентує:

*«Коли ти живеш так давно і усмак,
як пані оця в сивині срібнохмарій,
що пальцями тихо відстукує такт, —
питань вже немає,
А є мемуари!»* [1, с. 258].

Прикметно, що тут є вказівка на мемуарні жанрові ознаки, сутність яких багато в чому ґрунтується на достеменних життєвих фактах. Мемуарам притаманна історична достовірність, документальність, що має місце в «*Nomo feriens*». Має місце і подвійний погляд на події, які описує письменник: як він сприймав їх раніше (з урахуванням життєвого досвіду) та як він сприймає події в момент творчої праці.

Щодо літературних родів, то всі, більшою чи меншою мірою, представлені у досліджуваному творі: прозова оповідь, звичайно, складає більшу частину, але окрім цього, тут виділяються жанрові ознаки *новели* та *анекдоту*; лірика, що представлена поезією або уривками з поезій, серед яких вірші самої авторки,

котрі виступають епіграфами чи не до всіх розділів, ліричними відступами, а також виконують підкреслюючу емоційний стан функцію; драматичне начало складає чи не найменшу частку твору, при цьому виконуючи роль олітературнення тексту.

З погляду на сказане вище слід зазначити, що книгу Ірини Жиленко «*Homo feriens*» є резон розглядати у полемічному плані, бо підтверджується (за умови детального аналізу) синкретичність та дифузійність жанрової структури, що поєднує канонічні і неканонічні (нехудожні) жанрові форми, що вказує на жанрові ознаки твору-симбїонту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жиленко І. *Homo feriens* : Спогади / Ірина Жиленко ; передм. Михайлини Коцюбинської. — К. : Смолоскип, 2011. — 816 с.
2. Касян Л. «Книга життя» Ірини Жиленко: «*Homo feriens*» в автобіографічно-мемуарному дискурсі / Людмила Касян // Слово і Час. — 2012. — № 6. — С. 41–49.
3. Коцюбинська М. «Нам є на що озиратися...» (Свято спогадів Ірини Жиленко) / Михайлина Коцюбинська // *Homo Feriens* : Спогади. — К. : Смолоскип, 2011. — С. 5–17.
4. Літературознавча енциклопедія : у двох томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2. — 624 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К. : ВЦ «Академія», 2006. — 752 с.
6. Саєнко В. Два береги Ріки Творчості Ірини Жиленко: сучасна поезія і проза / Валентина Саєнко // Проблеми сучасного літературознавства : Збірник наукових праць. — Одеса : Маяк, 2001. — Вип. 7. — С. 241–267.
7. Саєнко В. Творчість А. Я. Гаврилюка й антифашистська проза : дис. ... канд. філол. наук / Валентина Саєнко ; Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 1971. — 335 с.
8. Стаханюк Н. Щоденник письменника: аспекти дослідження / Наталія Стаханюк // Слово і Час. — 2012. — № 7. — С. 97–103.
9. Черноиваненко Е. М. Автор и герой. Проблема автобиографичности в прозаическом произведении : автореф. дис. ... канд. фил. наук / Е. М. Черноиваненко ; Киев. нац. ун-т им. Т. Шевченко. — К., 1983. — 24 с.

Стаття надійшла до редакції 25 листопада 2013 р.